

УДК 336.145

JEL E62; G18; H32; H56; H62; H63

DOI 10.33244/2617-5940.2.2023.121-138

В. Павленко,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри публічних фінансів,

Державний податковий університет

e-mail: vv0304vv@gmail.com

ORCID ID 0000-0002-1418-968X

УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМ ДЕФІЦИТОМ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ТА УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Стаття присвячена поглибленню наукових засад подолання бюджетного дефіциту, виявлення сучасних методів і підходів до управління дефіцитом бюджету у провідних країнах світу, розробка пропозиції щодо запровадження нових фіскальних правил у бюджетному процесі України.

Проаналізовано заходи урядів провідних країн світу щодо скорочення дефіциту бюджету, розкрита краща зарубіжна практика реформування податкового законодавства задля збільшення податкових надходжень до бюджету з метою його збалансування.

Визначено основні причини виникнення бюджетного дефіциту в Україні, розкриті додаткові виклики для досягнення балансу бюджету в умовах військової агресії. Наведена динаміка дефіциту Державного бюджету України за 2018–2022 рр., визначено домінуючі тенденції у сфері державних фінансів за підсумками 2022 року, що виникли в умовах воєнного стану, та потребують рішучої реакції з боку уряду країни.

Розроблено пропозиції щодо вдосконалення підходів до формування фіскальної політики України на основі узагальнення досвіду країн ЄС щодо вирішення проблеми скорочення бюджетного дефіциту та державного боргу, та з урахуванням положень Стратегії реформування системи управління державними фінансами України на 2022–2025 роки.

Наголошено на необхідності модернізації національної системи фіскальних правил за рахунок врахування впливу внутрішніх (інституційних та макроекономічних) і зовнішніх (глобалізація) чинників для підвищення ефективності управління бюджетним дефіцитом.

Ключові слова: *дефіцит бюджету, методи управління бюджетним дефіцитом, фіскальні правила, збалансування бюджету, бюджетна політика, спеціальний податковий режим.*

V. Pavlenko,
*applicant of the third
(educational and scientific)
level of higher education of the
Department of Public Finance,
State Tax University
e-mail: vv0304vv@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-1418-968X*

BUDGET DEFICIT MANAGEMENT: FOREIGN EXPERIENCE AND LESSONS FOR UKRAINE

The article is devoted to deepening the scientific foundations of overcoming the budget deficit, identifying modern methods and approaches to managing the budget deficit in the leading countries of the world, developing a proposal for the introduction of new fiscal rules in the budget process of Ukraine.

The measures of the governments of the leading countries of the world to reduce the budget deficit are analyzed, and the best foreign practice of reforming tax legislation is revealed in order to increase tax revenues to the budget in order to balance it.

The main causes of the budget deficit in Ukraine are identified, additional challenges to achieving budget balance in the conditions of military aggression are revealed. The dynamics of the deficit of the State Budget of Ukraine for 2018-2022 are given, and the dominant trends in the field of public finances according to the results of 2022, which arose in the conditions of martial law and require a decisive response from the country's government, are determined.

Proposals have been developed to improve approaches to the formation of the fiscal policy of Ukraine based on the generalization of the experience of EU countries in solving the problem of reducing the budget deficit and public debt, and taking into account the provisions of the Strategy for Reforming the State Finance Management System of Ukraine for 2022–2025.

It is emphasized the need to modernize the national system of fiscal rules, taking into account the influence of internal (institutional and macroeconomic) and external (globalization) factors to increase the effectiveness of budget deficit management.

Keywords: *budget deficit, budget deficit management methods, fiscal rules, budget balancing, budget policy, special tax regime.*

Вступ. Бюджетний дефіцит – це поширене явище, коли витрати перевищують постійні доходи бюджету. Основною причиною дефіциту бюджету є те, що темпи зростання бюджетних видатків перевищують темпи зростання доходів бюджету, що і спостерігається в Україні в останні роки. Однак наявність дефіциту бюджету не свідчить про його дисбаланс, оскільки під час підготовки та затвердження бюджету законодавчо визначаються обґрунтовані джерела його фінансування.

Сьогодні Україна здійснює фінансову діяльність в умовах тривалої військової агресії та окупації частини території, що призвело до значного скорочення виробничих потужностей, різкого зростання бюджетних видатків, зменшення рівня життя населення та зростання безробіття. У цій ситуації держава не спроможна мобілізувати достатні фінансові ресурси для покриття державних видатків, тому зростає дефіцит бюджету, що призводить до скорочення фінансування окремих бюджетних програм та необхідності проведення консолідації бюджету.

Для досягнення економічної незалежності та забезпечення соціально-економічного розвитку в Україні потрібно залучення великого обсягу фінансових ресурсів, зокрема за рахунок проведення політики боргового

фінансування бюджету, та ефективно управління бюджетним дефіцитом. Тому актуальним є дослідження проблем виникнення дефіциту бюджету та пошук ефективних способів і методів управління ним в умовах військового часу.

Літературний огляд. Проблематика подолання бюджетного дефіциту та пошуку ефективних методів управління ним стала сферою наукових інтересів багатьох вчених. Серед представників вітчизняної наукової школи, які присвятили праці дослідженню зазначених проблемних аспектів, варто назвати О. Д. Василика, В. М. Геєця, Т. І. Єфименко, Ю. Б. Іванова, А. І. Крисоватого, В. В. Корнеєва, І. О. Лютого, Л. Л. Тарангул, В. М. Федосова, С. І. Юрія та ін. Серед представників західних наукових традицій, що займалися розробленням цієї проблематики, необхідно зазначити Ш. Бланкарта, Дж. Кейнса, Р. Масгрейва, Дж. Сакса, Т. Саржента, П. Самуельсона, Дж. Стігліца, Н. Уоллеса, В. Танзі тощо.

Аналіз наукових джерел свідчить, що частина ключових питань щодо методів управління бюджетним дефіцитом за рахунок запровадження фіскальних правил та особливостей їх використання в умовах війни залишаються недостатньо дослідженими. В Україні існує потреба в подальшому теоретичному обґрунтуванні й узагальненні світового досвіду практичного використання нових фіскальних правил для вирішення цієї проблеми.

Методологія. Дослідження дефіциту бюджету та управління ним базуються на різних методах, які дозволяють проаналізувати це явище з різних перспектив: використання статистичних методів та моделей (для вивчення взаємозв'язків між економічними змінними, що впливають на дефіцит бюджету), аналізу, синтезу, логічного узагальнення (для оцінки впливу фіскальної політики на обсяги дефіциту бюджету), абстрагування (для визначення довгострокових цілей та стратегій управління дефіцитом бюджету), порівняння (для узагальнення підходів до управління бюджетним дефіцитом у різних країнах світу).

Метою дослідження є поглиблення наукових засад подолання бюджетного дефіциту, виявлення сучасних методів і підходів до управління дефіцитом бюджету у провідних країнах світу, розробка пропозиції щодо запровадження нових фіскальних правил у бюджетному процесі України.

Основна частина. У світовій економічній теорії та практиці одним із основних та дієвих способів скорочення бюджетного дефіциту виступають фіскальні правила, які почали широко застосовуватися у бюджетному процесі для забезпечення макрофінансової стабільності [1, с. 125]. Фіскальні правила визначаються залежно від потреб у бюджетних ресурсах та інституціональних особливостей країн, вони жорстко регламентовані на всіх стадіях бюджетного процесу та мають форму законодавчих норм, процедур бюджетного процесу і визначених граничних значень відповідних індикаторів. В. Г. Дем'янишин наводить таку класифікацію фіскальних правил:

– правила збалансованого бюджету, центральне місце серед яких займає «золоте правило» державних фінансів, що передбачає збалансованість бюджетних доходів і видатків, тобто бюджетний дефіцит не може перевищувати сукупний обсяг державних інвестицій (Японія, Німеччина, США), циклічна бюджетна збалансованість (Данія, Нідерланди, Швейцарія) і встановлення межового розміру відношення бюджетного дефіциту до ВВП країни (країни Європейського Союзу);

– правила державних запозичень: заборона внутрішніх державних запозичень (використовується у країнах із недостатньо розвиненими фінансовими ринками, наприклад в Індонезії), заборона державних запозичень у центрального банку країни (Європейський Союз, Японія, США) й обмеження розміру державних запозичень до торішніх обсягів дефіциту бюджету країни (Бразилія, Єгипет, Марокко);

– боргові та резервні правила: припускають установлення лімітів на розмір відношення обсягу державного боргу до ВВП країни, а також формування спеціальних фондів для запобігання фінансовим кризам, коли виникає необхідність підтримувати соціальні виплати через зменшення дохідної частини державного бюджету [2, с. 122].

Найкращий спосіб скоротити дефіцит – це реформувати податкову систему, щоб заохочувати працю, а не багатство, гарантувати, що найбільші корпорації платять свою справедливу частку і покласти край роздачі на користь особистих інтересів. Наприклад, у США Закон про зниження інфляції «розправився» з багатими податковими шахраями та зробив важливі кроки для забезпечення того, щоб великі корпорації платили свою справедливу частку, включаючи мінімальний корпоративний податок у розмірі 15 % та надбавку для великих публічних корпорацій, які викуплять власні акції. Закон про зниження інфляції заощадить платникам податків понад 150 мільярдів доларів за рахунок реформ, що скоротять виплати Medicare великим фармацевтичним компаніям.

Іншими заходами щодо скорочення дефіциту бюджету в США є [3]:

1. Схилити багатих платити свою справедливу частку, пропонуючи мінімальний податок для мільярдерів. Податковий кодекс США нині пропонує особливий режим для видів доходів, якими користуються багаті люди. Водночас як заробітна плата й оклади, які заробляють повсякденні американці, оподатковуються як звичайний дохід, мільярдери заробляють у такий спосіб, що оподатковуються за нижчими ставками, а іноді взагалі не оподатковуються. Цей особливий режим у поєднанні з продуманим податковим плануванням і гігантськими лазівками дозволяє багатьом найбагатшим американцям платити в середньому всього 8 % податку зі свого повного доходу, що менше, ніж багато сімей середнього класу. Щоб остаточно вирішити цю кричущу проблему, до бюджету включено мінімальний податок у розмірі 25 % для найбагатших – 0,01 %.

2. Підвищення податків для найбагатших американців та підвищення для трастового фонду Medicare Hospital Insurance (HI) як мінімум на 25 років. Бюджет включає ключові реформи податкового кодексу, щоб гарантувати, що люди з високим доходом вносять свою справедливу частку до трастового фонду Medicare HI. Зокрема, він закриває лазівку, яка дозволяє деяким

заможним інвесторам із наскрізним бізнесом уникати сплати податку на свої інвестиції, який сплачують усі інші, та спрямовує цей податок до трастового фонду HI. Це також підвищує податкову ставку, яку домогосподарства, які заробляють понад 400 000 доларів на рік, сплачують до трастового фонду Medicare – лише на 1,2 відсоткових пункти. Ці реформи продовжать термін дії цільового фонду без скорочення будь-яких пільг чи підвищення витрат для бенефіціарів.

3. Скасування зниження податків, введених попереднім Президентом США Дональдом Трампом для багатих і реформи податку на приріст капіталу, щоб багаті платили свою справедливую частку. Податковий закон 2017 року знизив податкові ставки для найбагатших американців, забезпечивши середнє зниження податків більш ніж на 50 000 доларів на 1 % найбагатших і більш ніж на 190 000 доларів на 0,1 % найбагатших. Бюджет скасовує ці скорочення, відновлюючи максимальну ставку податку у розмірі 39,6 % для тих, хто заробляє понад 400 000 доларів на рік. Він також пропонує оподатковувати приріст капіталу за тією ж ставкою, що й дохід від заробітної плати, для тих, у кого дохід перевищує 1 мільйон доларів, закриваючи лазівку для приросту капіталу, яка дозволяє багатим ніколи не сплачувати податок на їх оцінені інвестиції; нарешті, закриваючи лазівку для процентів, що переноситься, яка дозволяє деяким багатим менеджерам інвестиційних фондів платити податки за нижчими ставками, ніж їх асистентам.

4. Скасування податкової роздачі великим корпораціям. Бюджет включає збільшення ставки, яку корпорації сплачують у вигляді податків на власний прибуток. Корпорації отримали значні податкові пільги 2017 року, знизивши ефективні податкові ставки для корпорацій у середньому до 7,8 % 2018 року порівняно з 16 % 2016 року. Хоча їхній прибуток різко зріс, їхні інвестиції в економіку не зменшилися. Їхні акціонери та топ-менеджери отримували доходи без обіцяного перерозподілу до працівників, споживачів

чи співтовариств. У бюджеті буде встановлено ставку корпоративного податку на рівні 28 %, що все ще значно нижче 35 % ставки, яка існувала до ухвалення закону про податки 2017 року. Ця зміна податкової ставки доповнюється іншими пропозиціями, спрямованими на стимулювання створення робочих місць та інвестицій у Сполучених Штатах, а також те, щоб великі корпорації платили свою справедливу частку.

5. Зупинити гонку поступок у сфері міжнародного корпоративного оподаткування та скасувати податкові пільги для офшорінгу. Впродовж десятиліть країни виборювали багатонаціональний бізнес, знижуючи податкові ставки за рахунок отримання достатніх доходів для фінансування основних послуг. Почасти завдяки керівництву адміністрації понад 130 країн підписалися на глобальну податкову систему, щоб нарешті зупинити цю гонку поступок. Спираючись на цю основу, у бюджеті США пропонується реформувати міжнародну податкову систему, щоб зменшити стимули до обліку прибутку в юрисдикціях із низьким оподаткуванням, зупинити звернення корпорацій до податкових притулків та підвищити податкову ставку на закордонні доходи транснаціональних корпорацій США з 11 % до 2 %. Ці реформи забезпечать, щоб прибуткові багатонаціональні корпорації сплачували свою справедливу частку.

6. Скасувати податкові субсидії на нерухомість. Бюджет заощаджує 19 млрд дол., закриваючи лазівку для «рівноцінного обміну» – спеціальної податкової субсидії на нерухомість. Ця лазівка дозволяє інвесторам у нерухомість відкладати сплату податку на прибуток від угод з нерухомістю на невизначений термін, доки вони продовжують інвестувати у нерухомість. Це фактично безпроцентний кредит від уряду. Нерухомість – єдиний актив, який отримує цю угоду.

7. Скасувати податкові субсидії для операцій із криптовалютою. Бюджет зекономить 24 млрд дол. за рахунок скасування спеціальної податкової субсидії для криптовалюти та деяких інших транзакцій. Нині

криптоінвестори не підпорядковуються тим самим правилам поведінки, яким повинні слідувати інвестори в акції або інші цінні папери, що дозволяє їм повідомляти про надмірні втрати. Наприклад, криптоінвестор, на відміну від інвестора в акції чи облігації, може продати криптовалюту зі збитком, зазнати суттєвого податкового збитку, щоб зменшити свій податковий тягар, а потім викупити ту саму криптовалюту вже наступного дня. Бюджет усуває цю податкову субсидію для криптовалюти, модернізуючи правила протидії зловживанням податкового кодексу, щоб вони застосовувалися до криптовалютних активів так само, як вони застосовуються до акцій та інших цінних паперів.

Далі розглянемо досвід Мексики, яка понад десять років зосереджувала увагу на завданні щодо зміцнення своїх державних фінансів. Державні доходи були диверсифіковані, а податкову базу збільшено, щоб зменшити залежність від доходів від нафти. Крім того, державні витрати були реформовані, щоб включити перспективу на основі результатів, щоб забезпечити більш ефективний розподіл ресурсів. Мексика просунулась у реалізації своєї програми структурних реформ, реструктурувавши державне пенсійне забезпечення та енергетичний сектор, заклавши основи для більш ефективної та міцної економічної системи.

Крім того, адміністрація просуває амбітну програму податково-бюджетної політики, спрямовану на зміцнення державних фінансів. Цей набір політик дозволив підвищити ефективність державних видатків, спростити податково-правову базу, збільшити податкову базу та підвищити ефективність збору податків. Ці заходи дали державним фінансам достатньо можливостей для збільшення видатків та інвестицій у стратегічні сектори, які сприяють економічному зростанню та скороченню бідності, навіть під час нещодавньої кризи, спричиненої пандемією. Позитивні результати податково-бюджетної політики адміністрації є основою подальших

поліпшень, вкладених у подальшу консолідацію надійних державних фінансів Мексики.

У Франції уряд намагався стимулювати зростання у межах динамічнішої економіки. З цією метою в країні зробили кроки щодо усунення перешкод на шляху створення підприємств, збільшення кількості робочої сили в економіці та підвищення конкурентоспроможності та продуктивності бізнесу.

Створюючи автопідприємництво, спеціальний режим, заснований на англо-саксонській моделі для самозайнятих та призначений для осіб, які займаються власним бізнесом, уряд країни хотів усунути перешкоди для створення підприємств. Механізм простий: жодних відрахувань на соціальне страхування без обігу та впорядкованих і невимушених адміністративних формальностей. У рік його запуску було створено понад 320 000 підприємств у режимі автопідприємництва з оборотом мільярд євро [4].

За допомогою пенсійної реформи уряд також зобов'язався підвищити загальну конкурентоспроможність французької економіки, зосередивши увагу на робочій силі. Вжиті заходи механічно скорочуватимуть державні витрати і водночас відновлюватимуть активність: ця реформа збільшить ряд людей, які працюють в економіці. Справедливий та відповідальний, він вивів Францію на шлях рівноваги на довгі роки вперед.

Щодо майбутнього, то держава фактично закладає фундамент, просуваючи французькі підприємства у конкурентоспроможні галузі завтрашнього дня. Держава продовжує інвестувати у багатообіцяючі сектори, що сприяють побічному ефекту у приватних НДВКР, вищій освіті та передових бізнес-центрів. Перспективні інвестиції зрештою дадуть додаткові 0,3 % зростання завдяки ефекту позикових коштів на приватні НДВКР, який також стимулюється податковою пільгою на дослідження. Цей захід вивів Францію на перше місце в ОЕСР за рівнем державної допомоги бізнесу в галузі НДВКР. Три шляхи до однієї й тієї ж мети: реформувати Францію,

забезпечити її зростання та повну зайнятість і скоротивши дефіцит бюджету за останні роки до мінімальних значень.

Світова фінансова криза 2009 року призвела до того, що федеральний бюджет Німеччини на 2010 рік характеризувався рекордно високим дефіцитом, який перевищував 50 мільярдів євро. Борг державного сектору перевищив 1,7 трлн євро, наблизившись до 80 % ВВП. Фінансова криза і рецесія, що настала за ними, лише частково пояснюють такий високий рівень заборгованості. Правда в тому, що Німеччина, як і багато інших європейських країн та країн G20, жила далеко не за коштами, незважаючи на свою репутацію зразка фінансової порядності. Така марнотратність призвела до такого рівня боргу, який став неприйнятним. Дослідження показують, що як тільки борговий тягар уряду досягає порогових значень, який сприймається як нестійкий, збільшення боргу лише гальмуватиме, а не стимулюватиме економічне зростання [4].

Ось чому Німеччина вирішила закріпити суворі фіскальні правила у своїй конституції. *Schuldenbremse*, або «боргове гальмо», вимагає, щоб федеральний уряд мав структурний дефіцит у розмірі не більше 0,35 % ВВП до 2016 року, тоді як німецьким землям взагалі буде заборонено мати структурний дефіцит із 2020 року. Правила мають на увазі, що до 2016 року було скорочено структурний дефіцит федерального бюджету приблизно до 10 мільярдів євро. Оскільки 2021 року на допомогу із соціального забезпечення припадає більше половини федеральних витрат Німеччини, країна не мала іншого вибору, ніж скоротити витрати на соціальне забезпечення, хоча б помірковано [5].

Так, німецьким корпораціям довелося зробити свій внесок у фіскальну консолідацію за рахунок скорочення субсидій та додаткових податків для великих енергетичних компаній, авіакомпаній та фінансових установ. Так само державні службовці повинні були відмовитися від обіцяного

підвищення заробітної плати, і уряд шукає щорічну економію у федеральних збройних силах до 3 мільярдів євро.

Обов'язкові фіскальні правила Німеччини надали позитивний приклад іншим країнам Євросони. Але щоб відновити довіру ринків та власних громадян, уряди Євросони також мають продемонструвати свою відданість бюджетній консолідації.

Що стосується України, то до початку військової агресії були запроваджені у бюджетному процесі фіскальні правила у вигляді граничних обмежень на обсяги боргу та дефіциту бюджету, урядові гарантії за кредитами. Проте, незважаючи на наявність окремих норм бюджетного законодавства щодо імплементації фіскальних правил, через пандемію COVID-19 не вдалося утримати рівень бюджетного дефіциту та державного боргу у законодавчо визначених межах. Тому доцільно визначити основні причини виникнення хронічного бюджетного дефіциту (рис. 1):

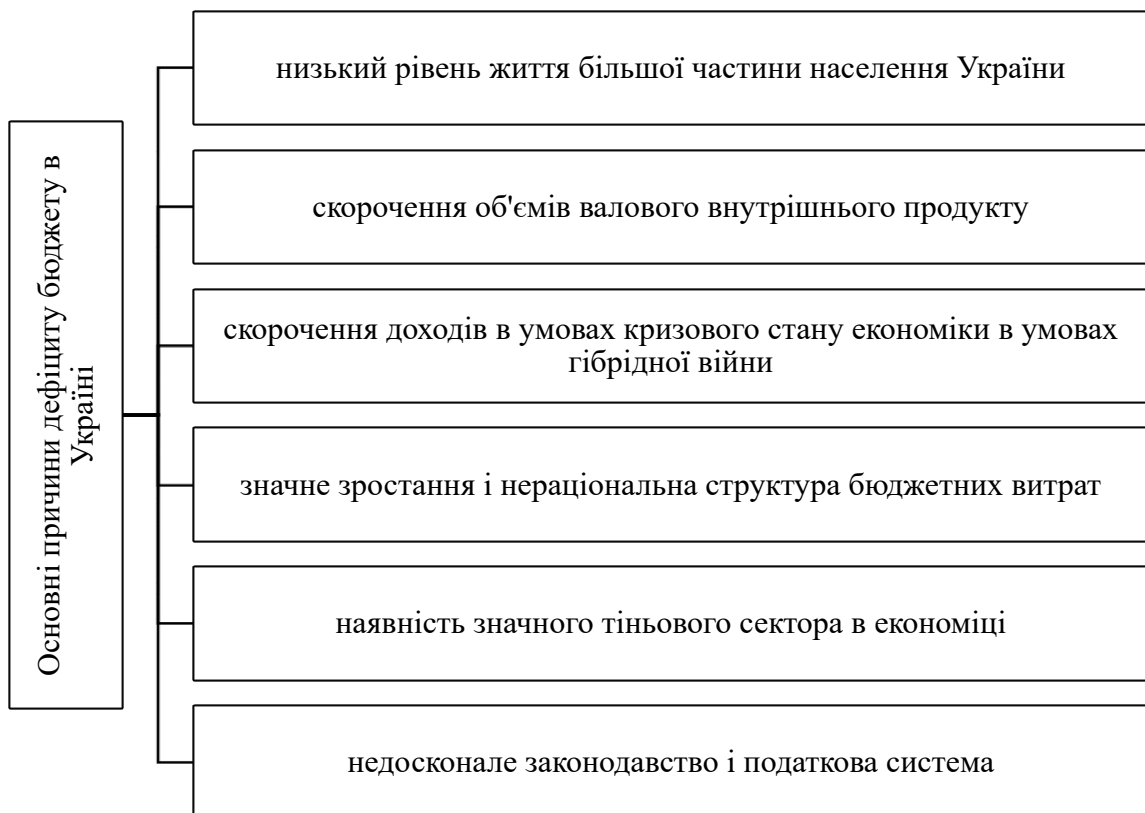

Рисунок 1 – Основні причини дефіциту бюджету в Україні [6]

Крім того, через військову агресію з боку рф виникли додаткові чинники збільшення дефіциту бюджету в Україні:

- падіння реальних доходів громадян України після початку війни;
- скорочення надходжень до бюджету;
- формування від’ємних реальних відсоткових ставок за ОВДП;
- відсутність спеціальних каналів розміщення облігацій для роздрібних інвесторів;
- розміщення серед банків депозитних сертифікатів НБУ, які мають високу дохідність і безпосередньо конкурують із короткостроковими ОВДП.

Зазначені чинники призвели до зростання дефіциту Державного бюджету України у до ВВП упродовж 2018–2022 років із рівня в 1,66 % в 2018 році до рівня в 23,66 % за результатом 2022 року (рис. 2).

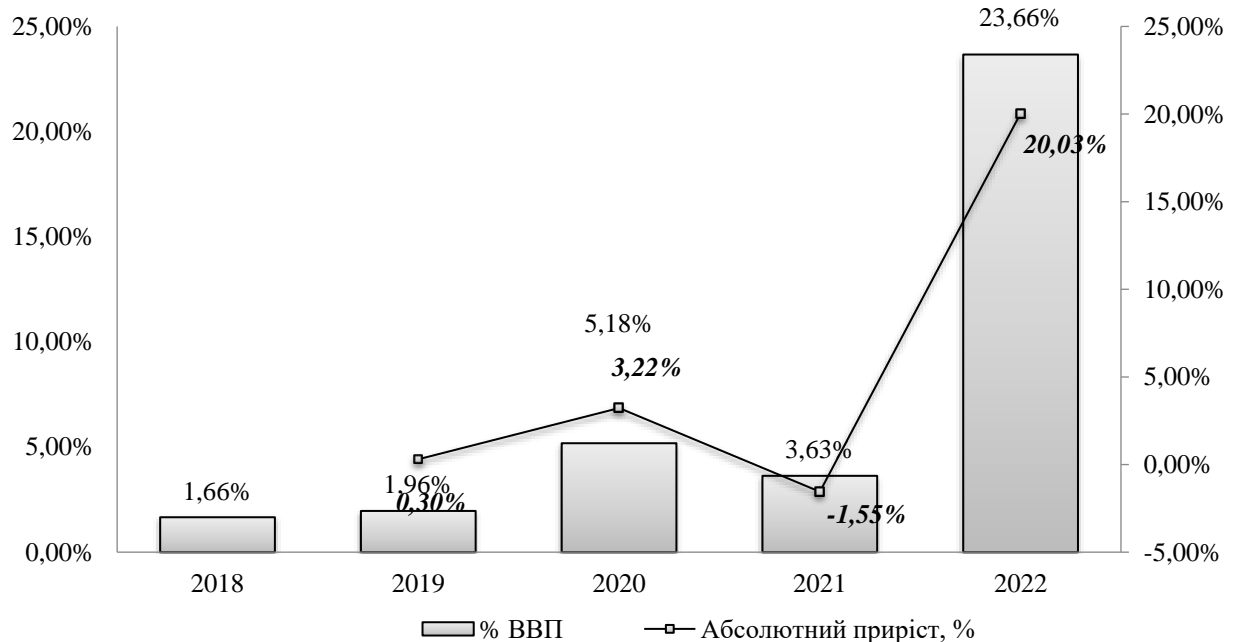

Рисунок 2 – Динаміка дефіциту Державного бюджету України впродовж 2018–2022 рр., % від ВВП [7; 8]

Варто наголосити, що домінуючими тенденціями 2022 року, які проявилися у сфері державних фінансів України в умовах воєнного стану і потребують рішучої реакції держави, стали:

– зменшення потенціалу формування внутрішніх доходів та різке падіння доходів бюджету – на 26 % у реальному вираженні порівняно з попереднім роком;

– збільшення видатків на війну (15,1 % у реальному вираженні) та їх перерозподіл на потреби сектору оборони та безпеки з відповідним скороченням видатків на освіту, економічну діяльність та культуру;

– значне збільшення дефіциту бюджету з відповідним зростанням державного боргу (загальний борг наприкінці 2022 року досяг 92,2 % ВВП, збільшившись на 42,7 відсоткових пунктів);

– закриття доступу до міжнародних ринків капіталу та посилення фінансової допомоги, що надається офіційними іноземними кредиторами та донорами, проте її масштаби недостатні для ліквідації існуючого фіскального розриву;

– збереження слабкості національного ринку державних позик, наслідком чого стало від'ємне сальдо чистого внутрішнього фінансування та монетарне фінансування дефіциту бюджету (у розмірі 9,3 млрд дол. США) [8].

В умовах війни причиною порушення граничних показників, встановлених фіскальними правилами, є призупинення їх дії на 2022–2023 рр. через необхідність фінансування оборонної функції держави та забезпечення функціонування соціальної сфери в країні.

Для підтримки стабільного функціонування державних фінансів та забезпечення бюджетного фінансування військових потреб на основі узагальнення досвіду країн ЄС щодо вирішення проблеми скорочення бюджетного дефіциту та державного боргу, а також враховуючи положення Стратегії реформування системи управління державними фінансами України на 2022–2025 роки, можна висунути такі пропозиції щодо вдосконалення фіскальної політики України (рис. 3).

Рисунок 3 – Рекомендації щодо вдосконалення фіскальної політики України для скорочення дефіциту бюджету [9; 10]

Модернізація національної системи фіскальних правил і супутніх заходів для підвищення її цілісності та застосування різних часових горизонтів дозволить детально регламентувати фіскальну політику, зменшити вплив циклічних коливань і макроекономічних шоків на боргову сферу, та, відповідно, дозволить покращити комплексність і гнучкість системи управління фінансовою безпекою, зокрема бюджетною та борговою [11, с. 193].

Висновки. За результатами проведеного дослідження необхідно зазначити, що для України доцільно обрати стратегію стабілізації державних фінансів на основі необхідності збалансування бюджету за допомогою

фіскальних правил, що враховують вплив внутрішніх (інституційних та макроекономічних) і зовнішніх (глобалізація) чинників. Водночас основним пріоритетом уряду має бути проведення реформ, спрямованих на післявоєнне відновлення економіки та розбудову державних інституцій. Фіскальна політика має сприяти відновленню політичного простору (що дало б змогу протидіяти негативному впливу інституційних факторів), забезпеченню акумулювання достатніх фінансових ресурсів для соціальних перетворень та підтримки економічного відродження країни шляхом оновлення фіскальних правил і посилення жорсткості бюджетних вимог для досягнення довгострокових перспектив сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кробинець Г. В., Коляда Т. А. Управління бюджетним дефіцитом: вітчизняна практика та найкращий зарубіжний досвід. *Економіка та суспільство*. 2018. № 18. С. 122–128. URL : http://www.economyandsociety.in.ua/journal/18_ukr/18.pdf (дата звернення: 07.08.2023).
2. Дем'янишин В. Бюджетний дефіцит та його вплив на кризову ситуацію в Україні. *Вісн. Терноп. держ. екон. ун-ту*. 2015. № 5. С. 120–123.
3. Colin, C. & Brys, B. Population ageing and sub-central governments: long-term fiscal challenges. *OECD Working Papers on Fiscal Federalism*. 2019. № 30. URL : <https://ideas.repec.org/p/oec/ctpaab/30-en.html> (дата звернення: 07.08.2023).
4. Goals of government debt reduction in European Union and in Ukraine / Oleshko A., Kasych A., Pokataieva O., Trokhymets O., Kantsur I. *Espacios*. 2020. Vol. 41 (Issue 08). URL : <http://www.revistaespacios.com/a20v41n08/a20v41n08p12.pdf> (дата звернення: 18.07.2023).
5. Government finance statistics. Eurostat Statistical books. URL : <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (дата звернення: 07.08.2023).
6. Зверук Л. А., Білик О. Г. Бюджетна безпека як важливий пріоритет розвитку бюджетної системи України. *Інтернаука*. 2017. № 2. С. 35–39.

7. Про Державний бюджет України : Закон України / Офіційний вебпортал Міністерства фінансів України. URL : <http://www.minfin.gov.ua> (дата звернення: 18.07.2023).

8. Текстові публікації про дефіцит бюджету України / Офіційний вебпортал Верховної Ради України. URL : <http://rada.gov.ua> (дата звернення: 07.08.2023).

9. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки : схвал. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1805-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 18.07.2023).

10. Угода про асоціацію між Україною та ЄС / Офіційний вебсайт. Євроінтеграційний портал. URL : <https://eu-ua.org/ohliad-uhody-pro-asotsiatsiiu> (дата звернення: 07.08.2023).

11. Антонов М. С. Управління борговою стійкістю держави : дис. ... канд. екон. наук ; 08.00.08 – Гроші, фінанси та кредит. Суми : СумДУ, 2017. 282 с. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/55586/1/diss_Antonov.pdf (дата звернення: 07.08.2023).

REFERENCES

1. Krobinets G. V. & Koliada T. A. (2018). Budget deficit management: domestic practice and best foreign experience. *Economy and society*. Vol. 18. P. 122–128. URL : http://www.economyandsociety.in.ua/journal/18_ukr/18.pdf (accessed: 07.08.2023).

2. Demyanishin V. (2015). The budget deficit and its impact on the crisis situation in Ukraine. *Visn. Ternopil state economy university*. Vol. 5. P. 120–123.

3. Colin, C. & Brys, B. (2019). Population ageing and sub-central governments: long-term fiscal challenges. *OECD Working Papers on Fiscal Federalism*. № 30. URL : <https://ideas.repec.org/p/oec/ctpaab/30-en.html> (accessed: 07.08.2023).

4. Goals of government debt reduction in European Union and in Ukraine / Oleshko A., Kasych A., Pokataieva O., Trokhymets O., Kantsur I. *Espacios*. 2020. Vol. 41 (8). URL : <http://www.revistaespacios.com/a20v41n08/a20v41n08p12.pdf> (accessed: 07.08.2023).
5. Government finance statistics. Eurostat Statistical books. URL : <http://epp.eurostat.ec.europa.eu> (accessed: 07.08.2023).
6. Zveruk L. A. & Bilyk O. H. (2017). Budget security as an important priority for the development of the budget system of Ukraine. *Interscience*. Vol. 2. P. 35–39.
7. On the State Budget of Ukraine : Law of Ukraine / Official web portal Ministry of Finance of Ukraine. URL : <http://www.minfin.gov.ua> (accessed: 18.07.2023).
8. Text publications about the budget deficit of Ukraine / Official web portal Verkhovna Rada of Ukraine. URL : <http://rada.gov.ua> (accessed: 07.08.2023).
9. Strategy for reforming the state finance management system for 2022–2025 : approval. by order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 12.29.2021 No. 1805-p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-2021-%D1%80#Text> (accessed: 18.07.2023).
10. Association Agreement between Ukraine and the EU / Official site. European integration portal. URL : <https://eu-ua.org/ohliad-uhody-pro-asotsiatsiiu> (accessed: 07.08.2023).
11. Antonov M. S. Management of the debt sustainability of the state : diss. ... candidate. economy Sci. ; 08.00.08 – Money, finance and credit. Sumy : Sumy State University, 2017. 282 p. URL : https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/55586/1/diss_Antonov.pdf (accessed: 07.08.2023).